

Učiteljski TOVARIS.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. vsakega meseca na celi pol. Cena mu je za celo leto 3 gold., za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise prejema vredništvo; naročnino in oznanila pa prejema in oskerbuje razpošiljanje založništvo.

List 21.

V Ljubljani, 1. novembra 1874.

Tečaj XV.

Nekaj iz naravoslovja.

Naravoslovje ima namen, da nas seznanja s telesi, t. j. s snovi, iz katerih so ona, z njihovimi lastnostmi, silami in njihovim učinkom. Naravoslovje nas seznanja s telesi, ki nas obdajajo, nam pove vzroke raznih prikazni, katere nad njimi zapazimo in nam razjasni naj važnejši napredek naše obertnije, rokodelstva, kmetije in sploh obertnosti. Ker tudi pove postave, vsled katerih telesa delujejo, obrača našo pozornost na prečudno previdnost vsemogočnega, neskončno modrega in neskončno dobrotljivega stvarnika v vladanji sveta in nas napolnuje s spoštovanjem do njegove vsemogočnosti, modrosti in dobrote.

Telo nam je vsaka stvar, katero s svojimi čuti, z očmi, čutenjem, duhom (vonjajem) ali s sluhom zapaziti moremo. Med telesnine se štejejo tedaj tudi solnce, zvezde, zemlja in rudstva na nji, rastline, živali, voda, zrak.

Splošne lastnosti teles.

Vsako telo ima gotova znamenja ali lastnosti, po katerih se spoznava. Take lastnosti, ki se vsem prilastujejo, imenujemo splošne. Med te spada:

Razprostitljivost: Vsako telo zavzema odločen prostor, razteza se na dolgost, širjavo in globokost; ta lastnost se imenuje razprostitljivost. Velikost prostora, katero telo zavzema, imenuje se njegova prostornina. Po tem, kakor je telo razprostitveno, vpodobljeno je tudi telo. Pravilno vpodobljena telesa so kristali. Tlačenje ali mrzaz tlači telesa na manjši

prostor, raztegovanje ali razgretev jih razprostira, devlje na veči prostor; deli pa, iz katerih je sestavljeno, ostanejo zmirom eni in isti.

Nepredorljivost. Vsako telo zavzema določen prostor, tako, da ga (tistega prostora) v tem času drugo telo ne more zavzeti, t. j. nepredorljivo je. To še lahko zapazimo na zraku. Ako se potaplja kupica, kjer je odperta, v vodo, napolni se je le nekaj, ker zrak, ki ostaja notri, brani vodi, ki vanjo tišči. Na to je osnovana tudi potapljavka.

Luknjičavost. Vsako telo je sestavljeno iz delov, kateri so ali bolj ali manj tesno med seboj zvezani, t. j. so gostejši ali rahlejši, in vsako ima tedaj vmesne prostore (luknjice), nekatero jih ima več, nekatero manj. Goba n. pr. je zelo luknjičasta; kovine so pa malo luknjičaste. Na nekaterih telesih se lahko vidijo luknjice s prostim očesom, n. pr. na gobi, votliču, kruhu; pri nekaterih se tudi s povečalnim steklom ne vidijo, n. pr. na steklu, na kovinah. Una telesa se imenujejo rahla, ta pa gosta. Tudi tekoča telesa (voda i. t. d.) imajo luknjice. Po luknjicah v vodi je zrak, kedar voda vre, odhajajo iz vode v podobi zračnih mehurčkov. Po luknjicah v peči pride gorkota v izbo. Ko bi kovina ne imela vmesnih prostorčkov, bi gorkota ne mogla v njo priti, tedaj bi se ne mogla raztopiti. Po luknjicah v koži se telo poti. Ako hočejo jajca za dalj časa shraniti, da se ne spridijo, zamažejo luknjice (jajne lupine) s firnežem, in tako se ubrani pristop zraku, nekateri jih devajo iz tega namena v apneno vodo.

Deljivost. Vsako telo se da razdeliti. Ta splošna lastnost telesom gre zopet v neskončno, ker je vsako delce zopet deljivo. Cekin se da tako drobno raztleči, da se ž njim pozlati jezdec s konjem vred. Z malim delom barvenine se lahko pobarva voda v veliki posodi. Zernice mošusa se razdeli po zraku velike sobe in napolni zrak v sobi s svojo vonjavo. Brez deljivosti bi nam sploh telesa n. pr. kamnje, les, kovine, zeli in njih sad, živalsko meso ne koristilo.

Vtisek mehaničnih sil na telesa.

Telesa so podveržena vtisku sil. Sila, ki spreminja notranja razmerja kacega telesa, imenuje se kemična sila; sila pa, ki spreminja unanja razmerje, namreč obliko ali kraj, imenuje se mehanična sila.

Gibljevost. Vsako telo se more, s silo, ki nanj pritiska, dognati do tje, da se premakne iz svojega stališča, ali da se pregiblje. Ta lastnost se imenuje gibljevost. Vsako telo pa ostane tako dolgo v méri svojega gibanja, dokler mu nasprotno delujoča sila ne brani; ima vstrajnost. Tako n. pr. gre obla, ki se kvišku zavihiti, dotlej kvišku, dokler ji ne ubrani nasprotno delujoča sila, teža in upor zraka.

Gibljevost teles je mnoge koristi. Ko bi n. pr. voda ne imela te lastnosti, bi ne mogla v soparih kvišku se vzdigovati, niti potem, kakor

sneg ali dež padajoča, močiti zemlje. Voda bi se vsmradila, bi bila ne-
vžitna in bi zrak okužila. Brez te lastnosti bi se ne pretakala kri po
naših žilah, niti sok po drevji in vse v naravi bi odmerlo.

Zveznost (Cohäsion). Da se telesni deli razločijo, je treba sile; skupaj so zvezani, so zvezljivi. Tesneje ko so deli kacega telesa zvezani, toliko večja je njih zveznost in toliko večji je njih upor, s katerim nasprotujejo delanju; bolj ko vsaksebi so pa ti deli, toliko slabeje je njih zveznost in manjši upor, s katerim protivijo delanju. Ako je zveznost kacega telesa tolika, da so njegovi posamezni deli v nespremenjeni legi med sabo, je telo terdno, ako se pa posamezni deli, ker se slabo skupaj derže, ločijo, tako da že manjše množine narejajo kaplje in se tako skupaj derže, je telo tekoče; ako se pa deli kacega telesa s silo, katera nad njimi deluje, razženo, da se stanjšajo toliko, kolikor jim prostor dovoljuje, imenujejo se zračni. Tako se več snovi, n. pr. led, žveplo, kovine poprej trdnih spreminja, ko so razgréte bile v tekoče, in iz tekočih pač tudi v zračne snovi. Telesa, ki vsled sestave pritisku močno uporabljajo, imenujejo se terda, na pr. kremen; taka, ki se ne raztergajo, da-si se močno nategujejo, imenujejo se zategljive, na pr. osek; taka, ki zveznost lahko zgube, in se razdrobe, so kerhka, n. p. steklo; taka, ki se zavlečejo, pa potem zopet stopijo v svojo lego, kedar neha unanji pritisek, elastične, na pr. jeklena peresa, ribja kost. — Ako silijo telesni deli, ko pridejo iz svoje naravne lege, zopet nazaj vsled zveznosti, imajo prožno silo, prožnost (elastičnost). Kavčuk na pr. je zelo elastičen. Zrak in vodena par je elastična v visoki stopnji. Tej lastnosti se imamo zahvaliti, da imamo brizgalnice, parne stroje.

Sprijemnost. Ne le, da se delci enega in istega telesa vsled zveznosti sprijemljejo, marveč telesa se tudi več ali manj privlačijo. Sila vsled katere se to godi, imenuje se sprijemnost. Tako se derži, n. pr. prah na obleki, kreda na škrilasti ploši, voda na kupici, katero so vtaknili v posodo z vodo napolnjeno. Lesena palica postavljena z enim koncem v vodo, postane mokra tudi verh vode. Ravno tako se vzdiguje olje v svetilnici po stenji na kvišku, isto tako sok po drevji. Sprijemnost je toliko močnejša, kolikor več delov sprijemljivih stvari se med saboj dotika. Zarad tega se dve stekleni ploši tako terdno sprimate, da se daste le s silo prepahnuti. Tako se tudi množi sprijemnost, ako pride tekočina med dve ploskvi, ki se druga druge tiščite, in njih globine napolni; ploskvi se potem na več krajih druga druge dotikujete in sprijemnost je večja. Da tekočina na pr. v tako zvani lasnati cevi, ki se vtakne v posodo napolnjeno s tekočino, kvišku stopa, učini tudi sprijemnost.

Težnost. Zemlja zarad svoje velikosti naj bolj vleče vse stvari, ki se na nahajajo, k sebi. Ker je kroglja, je težnost združena v njenem središču, vsa telesa na nji se privlačijo proti njenemu središču. Ako telo

pade, premika se proti zemlji in padlo bi do njene srede, ko bi ničesa ne opoviralo njegovega gibanja. To teženje vseh teles po središču zemlje, katero učini njena privlačljivost, imenuje se težnost, teža ali privlačnost.

Poznali smo sedaj te-le splošne lastnosti teles: 1. razprostljivost; 2. nepredorljivost; 3. ljukničavost; 4. deljivost; 5. gibljivost; 6. zveznost in sprijemnost; 7. težnost.

Peter Hitzinger

(Znojemski, Podlipski)

v

slovstvu slovenskem.

XXI.

Posebno plodovitno je bilo Hicingerjevo delovanje na slovstvenem polji naslednje leto, kedar smo preslavljali Slovani tisučnico ss. Cirila in Metoda pa 18stoletnico ss. Hermagora in Fortunata. Najprej je prikazal se na dan:

13) Domač Koledar slovenski za navadno leto 1863 v 8ⁱ str. 116, s podobo škofa Friderika Baraga. — Ozir po svetu: Pevine naravnih stvari, nekovine ali metaloidi, in kovine ali metali; Svete mesta, Jeruzalem, Betlehem in Nazaret; Carjigrad, glavno mesto turškega cesarstva. Ogled po domovini: Gorica, pravo slovensko mesto; Cerkniško jezero, memo družih čudovito; Tisučletni spomin ssv. Cirila in Metodja; Friderik Baraga, rojen Slovenec, ameriški škof. Gospodarstvo, obertstvo in tergovstvo na Slovenski zemlji v starem času. Pesmi: Ss. Ciril in Metodi (okrajšana po vzorni l. 1847), sv. Marjeta in Zaklad — po basni Ezopovi „Kmet in njegova sinova“ češ, da pridnost je najboljši zaklad. Ker je druga poleg stare pesmi jako mikavna in svetnica po Slovenskem dokaj češčena, naj se ponatisne tudi tukaj:

Sveta Marjeta.

Stoji, stoji tam beli grad,
Pod gradom jezero je zad;
Pa v jezeru je čudna zver,
Je zmaj, ki tač'ga ni nikjer.
Ga dobro pasti morajo,
So dali že živinco vso;
Je versta na ljudi prišla,
Storijo kmalo sklep letá:
»Mu dajmo le Marjetico,
Jezusovo služabnico;
Z Marjetico nič zgube ni.«
Kaj pa Marjetica stori?

Gre v izbo svojo pisano,
Obleče sukno višnjevo,
Pasico vzame si zlato,
Gre pred globoko jezero;
Pa srečal jo je mlad junak,
Oj mlad junak, serčan vojak,
Junak je sveti Juri sam.
Ji pravi: Kaj ti sveta dam?
Greš pred globoko jezero,
Berž tudi zmaj priplaval bo,
Pasico verzi mu na vrat,
Še stori sveti križ takrat;

Bo zmaj ponižen in krotak,
 Da ni še bil nikoli tak.
 Marjeta gre pred jezero,
 Nad zmajem vse stori tako;
 Pasico verže mu na vrat,
 Stori še sveti križ takrat,
 Je zmaj ponižen in krotak,
 Da ni še bil nikoli tak;
 Pohleven ves jo uboga rad,
 Da pelje ga pred beli grad.
 Pa prejde velik strah ljudi,

Veliko malo vse beži.
 Pa sveti Juri govori:
 »Nikar ne bojte se zveri;
 Spoznajte pravega Boga,
 Sprejmite vero v Kristusa.
 Končal jaz z Bogom zmaja bom,
 Od sile te vas rešil bom».
 Obernejo se vsi v Boga,
 Sprejmejo vero v Kristusa;
 Pa sveti Juri vzdigne meč,
 In mahne zveri glavo preč.

V „Mitth. d. hist. Vereins“ je l. 1863 pisal: Ist das alte Aemona an der Stelle von Laibach o. von Igg gestanden? — Sind in Krain unter den Römern noch Freie von den älteren Einwohnern geblieben? — Statistisches zur Geschichte der Reformation in Krain. — V „Blätter aus Krain“ pa: Zur Geschichte von Neustadtl. — Anmerkung zum Aufsatz Kozinas: Die Landeshauptleute in Krain.

V Danici je to leto z ozirom na tisučnico slovansko prišel v l. 2. s spisom: Ss. Ciril in Metod v oziru na Krajnsko, in: Kako bi se obhajala mnogoletnica slovenskih aposteljnov? ter v dopisu „iz Tersta“ spregovoril o novi sv. Hermagoru posvečeni cerkvi v Rojanu. — Bolj na tanko in učeno je uterdil to v l. 4: Osemnajst-stoletnica sv. Marka in sv. Mohora v Akvileji, kjer je v dopisu „S Pivke“ soštel tudi vse cerkve sv. Mohorja in sv. Marka znane na Slovenskem, v l. 22 pa povedal, kako so ondod 12. julija praznovali skupno slovesnost, ter podal dokaj mično in doveršeno pesmico v omenjeno obhajanje:

Sv. Mohor in Fortunat.

V Rimu sveti Peter biva,
 Marka učenca tak poziva:
 Hôdi na pokraj jadranski,
 In tje nêsi uk keršanski.

Na italijansko mejo
 Marka pride v Akvilejo;
 Ondi vhodi so odperti
 V svet slovanski razprosterti.

Ljudstvo sluša evangeli,
 Glas o Kristusu veseli;
 Mnogo jih resnica gane,
 Kerst očisti v veri zbrane.

Mohor vmes je naj bolj vneti,
 Sam apostelj ga posveti,
 Akvileji da pastirja,
 Da se cerkev bolj razširja.

Fortunat je pomagavec,
 Tudi zvest oznanovavec;
 Uk in čuda skup storijo,
 Da se verniki množijo.

Tak Gospodovo kraljestvo
 Jemlje ljudstvo si v posestvo
 Poleg Soče, bistre Save,
 Daleč do dereče Drave.

Rod paganski je zaviden,
 In sodnik ves malopriden;
 Sveta moža gresta v ječo,
 Preterpita smert bolečo.

Apostoljska moža! hvala
 Bo se vama skoz dajala;
 Z varstvom svojim nas branita,
 In pomoči nam prosita.

Razun tega je v l. 19 sostavek njegov: Procesija o Kristusovem vnebohodu. — Proti koncu leta pa sv. Miklavž prinese Slovencem vsem Slovanom drago knjigo, kateri je naslov: Zlati Vek ali Spominica na čast ss. Hermagoru in Fortunatu, sv. Nikolaju in ss. Cirilu in Metodu. Da se v tej zgodovinski knjigi verli Hicinger ne pograša, si lahko misli vsak rodoljub slovenski, in res, koj na čelu sta jej krasota njegova spisa dva: I. Začetki keršanstva na Slovenskem, in sicer 1) pri prvotnih stanovavcih slovenske zemlje, in 2) pri novih slovenskih naselnikih, v veliki osmérki str. 5—29; II. Iz cerkvene zgodovine krajske zemlje, in 1) Škofje nekdanje Emone, 2) Krajski naddiakoni v srednjih časih str. 30—40. — „Slovensko slovstvo je prejelo zopet novo prekrasno, skoz in skoz znanstveno delo, piše o tej Spomenici znan povestničar v Novicah l. 51, katero je živa priča dušne zmožnosti slovenskih pisateljev. Ne vemo, ali bi se čudili učenosti pisateljev, ali pa zanimivosti člankov. Prvi spis Hicingerjev, pravi na to posebej, po kritičnih historičnih virnikih pisan, zamore se vrstiti z vsakim historičnim pretresom kakoršnega koli izvrstnega cerkvenega historika. Ne samo, da se odlikuje zarad svoje logične razsodbe, tudi slog je jedernat, kakoršen pristoja zgodovinarju. Ravno tako izvrstna sta druga dva članka tega marljivega slovenskega pisatelja“.

V Novicah je v zvezi s tisučnico slovansko na mnoge vprašanja povedal svojo misel o Stari kapelici pod Trebelnim l. 3 in l. 6: „Še druga beseda o gornjo-mokronoški kapelici.“ — Poleg posamesnih dopisov s Pivke ali iz Postojne, po katerih je sprožil in pridobil Notranjcem marsiktere dobrotne vstanove, je sestavil v l. 17 Cestne in železnične višave na Kranjskem, pa tudi drugod od Ljubljane proti Terstu, proti Dunaju, od Zidanega mosta proti Sisku itd. — V l. 47 se nahaja krepki spis: Petstoletnica novomeška, kjer v začetku na pr. piše: „Če se obletnice v življenji posameznega človeka obhajajo na petkrat pet, petkrat deset let, se pač obletnica v življenji cele srenje ali soseske sme obhajati na petkrat sto let. Taka je s kranjskim Novim mestom. Če tukaj govori kdo o stoletnici, pač ni tako, kakor tam zunaj v deželi nam Slovanom sosednega ljudstva, kjer golih praznikov stoletnih, petdesetletnih, učenostnih, obrtnijskih, teloborskih, strelskih, zmagavskih, in kdo vé še kakošnih ni kraja ne konca, kjer ni družega kakor velik hrum, vriš, strel, petje, godba, v zadnje sklep vsega z gostarijo in napivanjem. Stoletnica se lahko obhaja, da ni sama potrata velicih stroškov, temuč naprava zares koristnega spominka“ — in govorivši o imenu ter o zgodbah tega mesta nasvetuje, kake stvari naj bi spominska knjiga za petstoletnico imela v sebi in sploh kako naj bi se obhajala bolj po koristni šegi slovanski. — V istem listu je naznanjen:

14) Domač Koledar slovenski za prestopno leto 1864 — v 8ⁱ str. 108 — s podobšino sedanjega Velehrada. Sp. P. Hitzinger, farman in dekan postojnski. Založil Giontini, natisnil Milic. — „Kar smo v pohvalo Hicingerjevega koledarja že osemkrat rekli, rečemo z dobro vestjo tudi devetkrat, pravijo v ravno tem listu Novice, da ga nimamo bolj praktičnega koledarja od tega; česar leto in dan potrebuješ za vsakdanje potrebe, nahajaš v njem.“ — Ozir po svetu kaže: Nove zemljopisne najdbe; Atene, znamenito mesto v stari in novi Grecii; Velehrad, nekdanji sedež ssv. Cirila in Metodja na Moravskem. Ogled po domovini ima v sebi: Celje, staro slovensko mesto; Barbána, naj starja Božja pot v Primorji; Sv. Mohor in Fortunat, aposteljna za Primorje in Krajnsko; Žiga baron Herberstein. Razne reči: Naj večje drevesa na zemlji; Naj večje podzemeljske jame na svetu. Pesmi: Sv. Mohor in Fortunat (natisnjena že v Danici l. 1863), pa: Sisek rešen l. 1593 (po nekoliko okrajšanem načinu).

Matica Slovenska, vstanovljena l. 1863, djanski prvo leto svoje prične 4. febr. 1864, in koj sklene, da hoče za l. 1865 ob svojih stroških dati med ljudi P. Hicingerja izverstni koledar, kar je tudi storila. Tako pride na svetlo Koledar slovenski za navadno leto 1865 v 8ⁱ str. 1—76 s pridjanimi narodnimi stvarmi, v katerih je razglasila po svetu zgodovino, pravila, vstanovnike svoje Matica. Tako je Koledarski del za l. 1867 in 1868 str. I—XLIV umetno vredil P. Hicinger, ki ga je pod naslovom „Narodni Koledar“ založila in izdala Matica z letopisom svojim, zadnjikrat l. 1869. Po vredbi Hicingerjevi je toraj še l. 1868, in se razdeljuje 1) v godovni in zvezdoznanski koledar, v katerem so poleg slovanskih imen mesecev in mnogih svetnikov vzlasti znameniti ob kraju po dnevih posebni spomini iz vede, umetnije, narodnega slovstva itd. — od l. 1860 vseskozi pomnoževani in spopolnovani; 2) zgodovinski in zemljepisni koledar, v katerem se nahaja na pr. štetev posvetnih in cerkvenih zgodeb; pregled vse zemlje, katoliške cerkve, avstrijskega cesarstva; deželna razdelitev, število stanovalcev po narodih, vojaštvo; razdelitev cerkvena in učilne naprave; in 3) gospodarski, opravljeni in potni koledar, kjer je pojasnjen na pr. štempeljski in percentni davek, razložene mere in tehte, določeni novci ali denarji stari in novi. — Reči moram, da je ta koledar Hicingerjev bil naj bogatejši in naj popolnejši, in da ga tudi po koledarju družbe sv. Mohora doslej še nima naslednika verstnika.

Spomini na Dunaj in okolico.

Posnel po svojem dnevniku Josip Levičnik, ljudski učitelj.

(Dalje.)

Moje načelo:

Kar lepega vidiš, hvalevrednega slišiš, koristnega skusiš, zapiši! — Po tej poti otmeš maramkaj pozabljivosti, in postavljaš hkrati sam sebi stalni spominek po prislovcu latinski: „*Litera scripta manet*“, ali po našem: „Zapisana čerka ostane“.

17. dan septembra. (V c. k. „Münz- und Antiken-Cabinet-u.“) Kolikor bolj se je bližal konec mojega bivanja na Dunaji, toliko bolj sem hitel ogledovati njegove znamenitosti, katerih se radovidemu očesu ondi pač ne zmanjka z lepo. Danes me je bil zanesel veter zopet v cesarski dvor, kjer se med mnogo drugim občudovanja vrednim znamenitostmi nahaja v peterih sobah shranjenih, in na ogled razpostavljenih neštevilno veliko denarnih in starinskih reči. Naj ložej bi spoštovanim gg. bralcem natančno dopovedal, kaj sem ondi videl, ko bi jim hotel posloveniti knjižico, ki se pod naslovom „Uebersicht der Sammlungen des k. k. Münz- und Antiken-Cabinets,“ po enem zmed strežajev obiskovalcom po 20 soldov prodaja, ter na 71 drobno tiskanih straneh, in še to le bolj poveršno, popisuje, kaj je to ali uno. Ali, knjig pisati ni moj namen; toraj naj le kaj poveršnega o vsem tem povem. Pričetek nabiranja teh zbirk sega nazaj v 16. in 17. stoletje; ni čuda toraj, da se je bilo s časom toliko reči nakupičilo, da so jih v letih 1833—1845 vse na novo vredili in prestavili, ter vravnali v sedajni stan; nekoliko predmetov, zlasti marmelnastih izdelkov, kamnitih napisov in egiptovskih starin pa prenesli v doljni Belvedere v tako zvano „Ambra-ser-Sammlung“. Kakor sem že zgoraj omenil, je v peterih sobah razpostavljenih res neštevilno veliko denarnih in starinskih reči. V prvi sobi nahaja se zbirka posodja (Vasensammlung), razstava starinskega denarja in svetinj (Medaillen), ter nekoliko izdelkov iz terracotte in medenine (Terracotten- und Bronzensammlung). Denarji in svetinje so razporeženi po sredi sobe na deveterih mizah, vse v primernih nizkih omarih pod steklenimi pokrovi, tako da se vsaka reč lahko natančno pogleda in tudi napisi berejo; — ostali predmeti pa so shranjeni v peterih omarah s steklenimi durmi, tedaj se tudi to vse lahko ogleda. Prav težko se premagam, da ne pričnem s poštevnanjem posamesnih, vsaj znamenitnejših predmetov; ali ko bi se tega polotil, potem z letošnjim tečajem „Tovariš-a“ ne skončam še svojih „Spominov“, kar bi vendar že rad. Ene same zlate svetinje hočem le omeniti, ki je bila skovana o času Leopold-a I. (l. 1677), in ne tehta nič manj kot 2055 cekinov. Da bi bil njeno obširnost vsaj na pr. zmeril, položil sem svoj klobuk na stekleni pokrovec, pod katerem se shranjuje; pa svetinja je bila večja kot klobuk

z obkrajji vred. — Druga soba shranjuje v deseterih omarah in na dveh mizah medeninino zbirko; staro-nordiško kamnito orožje (altnordische Steinwaffen); oddelek terracotne zbirke, in jutrodeželne reči (orientalische Gegenstände). Prečudne znamenitosti se tu vidijo in ko bi hotel človek vsako reč posebej pogledati, mogel bi hoditi več dni samo tje. — V tretji sobi se nahaja shranjen v štirih omarah tako zvani „Ducaten- und Groschencabinet“ z zbirko; manjših svetinj. Kaj menite, koliko bi vtegnilo teh komadičev biti? Nič manj kot 40.249; — zmed teh je 6.013 zlatih, 25.780 zrebernih in 4.959 bakrenih i. dr. Tako zvani „Thaler- und Gulden-cabinet“ z zbirko večjih svetinj, ki so tudi v tej sobi v deseterih omarah nahaja, pa šteje 25.994 komadov; namreč 2.526 zlatih, 18.314 srebernih in 5.154 bakrenih. Štel vsega tega pač sam nisem; al knjižica, katero sem si kupil v dragi spomin, ter pred mano leži, mi to pravi. — Četerta soba shranjuje denarno zbirko klasiškega starega veka, in sicer so razpostavljeni v štirih omarah gerški, v štirih pa rimski novci. Množina prvih znaša 26.960 komadičev (507 zlatih, 9.391 srebernih in 17.062 bakrenih; drugih pa 34.960 (2.694 zlatih, 15.572 srebernih, 16.694 bakrenih). Na zahtevanje pokaže navzoči vradnik vsaki penaz, ki se videti želi. Poleg tega se nahaja v tej sobi tudi veliko medeninega orodja; po stenah pa visi mnogo slik, predstavlja je gerške marmeljnaste starine, ki so bile prenesene odtod v doljni Belvedere. — Peta soba poslednjič shranjuje dragocene zbirke rezanih kamnov in umetnih izdelkov iz biserov in žlahtnih kovin. Nič manj kot petnajst omar shranjuje tu nepopisljive dragocenosti in umetnije, katerim enakost se mende javaljne kje na zemlji najde! Starega veka in novejših časov umotvori so tu nakupičeni, res vredni, da shranjujejo se v palači samega cesarskega domovja. —

18. dan septembra. (V cesarski zakladnici. V zgornjem Belvederu. V tovarni lëvarnici g.g. Clayton, Schutleworth & Comp. „Central Markthalle.“ „Stadtspark.“ Knez Schwarzenberg-ovi terg.) Ker sem bil včera zvedel, da bo danes odperta cesarska zakladnica (kar se zgodi na teden le trikrat), sem bil koj sklenil, tudi v njo nesti svojo radovidnost. Ali to navadnim ljudem ni ravno lahka reč; mora se namreč vložiti dan poprej pismena prošnja, in še le na to se dobi vstopni list. Mi učenci gospodarstvenega kurza smo bili (brez zamere, če se sam malo pohvalim) nekoliko več; kajti naše „Aufnahms-Karte zum landwirthschaftlichen Lehrerkurse“ in pritisnjeni pečat z opisom „Ackerbau - Ministerium“ odperle so nam bile že marsikake vhodne duri, in tudi pri cesarski zakladnici so imele tako moč. Kolike znamenitosti in dragocenosti skranjuje ona, se lahko že potem sodi, kako je ona stražena. Več oboroženih dvornih žandarjev je stalo razverstenih po stopnjicah, ki deržijo do nje; poleg tega so vrata vedno zaklenjena, in tudi se le nekoliko ogledovalcev na enkrat v zakladnico spusti, da

bi ja v preveliki gnječi ne imel kaki „uzmovič“ prilike, skazovati svoje tatinske umetnosti. Mogli smo toraj v redni versti stati že zunaj po stopnicah zelo tako, kakor se pri nas nastavijo ljudje okoli spovednice. Ko smo mi prišli na versto, odklenila so se od znotraj vrata, in ko smo vstopili, zdajci so bila zopet zaključena za nami. —

Cesarska zakladnica se shranjuje v cesarskem dvoru v šesterih sobah, in v vsaki posebej stražil je poleg civilnih dvornih strežajev zopet en dvorni žandar. Ko bi hotel v nji nakupičene zaklade le količkej na drobno popisati, podvreči bi se mogel tudi v tej reči nalogi, posloveniti knjižico „Uebersicht der Sammlungen der k. k. Schatzkammer“, katera na 150 drobno tiskanih straneh, in tudi to le poveršno našteva in popisuje posamezne predmete. Prodajala se nam je po 40 soldov, pa bi bil tudi forint rad dal za njo, ako bi ne bilo drugače. Kako ojstra natanjčnost in kontrola vlada v zakladnici, razvidi se nekoliko iz opomb, ki so natisnjene na čelu omenjene knjižice, in se glasé: „Das Dienstpersonale darf, bei Entlassung, ein Geldgeschenk weder begehren, noch annehmen“. — „Für den Katalog ist ein bestimmter Preis festgesetzt, der nicht überschritten werden wolle“. — „Für die Aufbewahrung von Schirmen, Stöcken u. s. w. ist je per Stück eine ebenfalls nicht zu überzahlende Taxe von 10 kr. zu entrichten“. Iz tega se lahko posname, da je tudi senca kakega podkupljenja ali daljnega zapeljevanja v kako nezvestobo zabranjena. —

Da vsaj po večjem kaj o znamenitostih c. k. zakladnice povem, hočem navesti posamesne sobe po imenih. I. zove se „Eintrittszimmer“. Ob stenah ima velike omare s steklenimi durmi, za katerimi je shranjenih poleg mnogih družih dragocenih svetnih oprav tudi šestero burgundskih mašnih plaščev. Tudi več svetinj (Reliquien), križev, kipov itd. se tu shranjuje. — II. soba zove se „Elfenbein-Cabinet“. V šesterih omarah hranjuje ona prečudno umetne zrezline iz slonovih in ribjih kosti, nosorogovega roga, žlahtnega lesa, mnogo posódjá, úr, kipov itd. — III. soba zove se „Krystall-Cabinet“. V čveterih omarah videti je zopet nakupičenega neznansko veliko blaga iz vledenca (kristala): pomizja, váz, kozarcev, školjk, kipov itd. — IV. soba je po obširnosti sicer majhna; ali že njeno ime „Schmuck-Cabinet“ naznanja nam, da ona shranjuje posebno dragocene, pa tudi znamenite reči. Ravno ob sredi te sobe se nahaja velika steklena omara, ki je postavljena tako, da se more okrog in okrog nje iti. Ona shranjuje več cesarskih krón, obilno okrasja (Schmuckwerk) in mnogo raznoverstnih redovnih dekoracij. Demantov in družih žlahtnih kamnov je na vseh teh stvareh toliko vdelenih, da ni izreči in popisati; človek bi kmalu sam svojim lastnim očem ne verjel, od kod toliko dragocenosti, in kaj vse more narediti umetna zlatarska roka. Verh tega se pa še ob vsih stenah te sobice nahajajo omáre,

napolnjene z zlatnino, dragoceno okovanim orožjem, orodjem za cesarsko kronanje, mnogimi svetinjami (Reliquien), z eno besedo: izreči ni mogoče, ampak le pogledati se mora, kar se v tej sobi shranjuje. V. soba zove se „Gold-Cabinet“. Tu zopet šestero omár s steklenimi duricami hrani toliko zlatnine in srebernine, da se človek na zadnje že naveliča gledati. Orodje, ki se rabi pri kerščevanju novorojencev v visokorodni cesarski družini, razno pomizje (Tischgeräth-Service), množina zlatih in srebernih kúp, kipov, medaillon-ov, tobačnic, skrinic, celo malih altárcev, in Bog zna! koliko še drugEGA se sili ondi človeku pred oči. Zadnja (VI.) soba, zvana „Stein-Cabinet“ kazala nam je v osmerih omarah raznoverstno pomizno orodje iz žlahtnih kamnov, kamenine (Steingut), finega kineškega porcelana; mnogo kúp, majólik, kipov, verčev, slik, vsakoverstnih posodic in enake robe. Ena zmed omár shranjuje tudi nekatere reči, ki so bile nekdanja lastnina cesarja Napoleon-a I.; namreč njegovo okinčje (Insignien) kot kralja talijanskega (krona, kronjevanski plašč, žezlo, maršalska palica in državni pečat) in še nekoliko malenkosti. Pred to omaro pak stojita dva spominka na sina njegovega, vojvoda Reichstadt-skega, namreč njegova zibelka in otroški voziček. Perva, iz samega čistega srebra vlita in skovana, je res pravi zlatarski umotvor. Nakitjena je z mnogimi srebernimi kipi, in ne tehta nič manj, kot 5, zapiši pet centov. Zelo enake krasote je tudi voziček, v katerem so malega Napoleona kot kralja Rimskega vozili z dvema merinos-ovcama po Tulierskem perivoju. Pri pogledu na take stvari in o spominu, da že zdavnej sprejela je dunajsko-kapucinska podzemeljska raka koščice tega nekdanjega zibelki tako slavljeneGA cesarskeGA dediča, se pač človeku siloma vrivajo misli: pod solncem res vse mine!

Po dolgi pomudbi v teh prostorijah nam je poslednjič še eden zmed dvornih strežajev pokazal umetno uro (Kunstuhr), ki je veljala le malenkosti: 60.000 gold., ter poklonjena bila cesarici Mariji Tereziji od njenega zvestega generala Ludovika VIII., dež. grofa Hessen-Darmstadtskega. Preobširno bi mi bilo popisati ta umotvor bolj natanjčno, povem naj vendar da po skrivni mehaniki prikaže se mnogo podobic: cesarica Marija Terezija; njeni soprug Franc Štefan Lotrinški; stanovi česki in ogerski; pa tudi hudobni duh (Dämon) nevošljivosti in razpertije, protivši cesarju in cesarici. Tega vendar za njim prihitivši branujoči duh (schirmender Genius) zopet prežene. Poslednjič se prikaže duh božje previdnosti (Providentia), ki z zlatimi čerkami v višnjevo obnebjje zapiše: „Vivant Franciscus et Theresia“ (Živila Frančišek in Terezija!). Ima ta ura tudi godbo s 6 napevi. — To je, se vé, le poveršna omenitev in popis ure. Kakor sem posnel iz tolmačenja strežajevega, je dala njeni napravi poleg posebne vdanosti daritelja povod velika nevošljivost, ker so mnogi zavidali cesarja Franca Štefana zarad tega, ker mu je bila krasno-zala de-

dinja avstrijska, Marija Terezija, dala pred mnogimi družimi snubači predstvo, ter zvolila si ga v supruga.

Ves zadovoljin zapustil sem prostore, v katerih se shranjuje na milijone vrednosti. Naj bi se visoko-slavna cesarska rodbina razveselovala na veke tako dragocenih lastnin! (Dalje prih.)

Dopisi in novice.

Hrvaška 12. sept. (Iz deželnega zbora.) Nova šolska postava, ki je bila pretresana v več sednicah našega deželnega zbora, je z malimi spremembami sprejeta po vladnej osnovi. Pri generalni debati so se vzdignili nekateri govorniki proti novi postavi ter hrabro branili cerkveni upliv na šolo dokazovaje v svojih izvrstnih govorih, koliko veljavnost ima cerkev pri odreji, in da šole, kakoršne zdaj svet zahteva, nemorejo nikdar človeškemu rodu tega podajati kakor poprejšne šole. Ravno tako so zopet drugi govorniki branili novo postavo po državnem pravu. Sploh pa moramo reči, da se je vodila vsa razprava mirno in visocega zbora dostojno, kar služi na čast vsem poslancem. Kar se pa same postave tiče, more se o njej samo toliko reči, da je močno cislajtanski podobna, samo da daje vendar več svobode v verskih zadevah in da našim duhovnim v šoli in v šolskih odborih dovoljuje več delokrog. Pri nas je ravno v verskih odnošajih prav težko za zakon dajalca, ker je več veroizpovedanj, od tih pa tudi vsako svoje zahteva, postava hoče tedaj vsem po enaki meri meriti, in meni biti pravična. To je pa tudi nova postava storila in vendar vidimo, da so posebno staroverci ž njo popolnoma nezadovoljni, ali zbor ne more za-nje posebne pogače peči. Kolikor smo postavo pregledali in o njej izvrstne članke »Obzorove« za in proti prečitali, moramo z mirnim srcem reči, da boče nova postava o šolah za Hrvaško mnogo koristi prinesla, ako bodo naši rodoljubni duhovni vseh veroizpovedanj vse predsodke o njej popustili ter z zedinjenimi močmi delali za to, kar je za narod korist. In tega se tudi popolnoma nadjamo; kajti pri nas ni še puhlega liberalizma, nego vlada še vedno izkrena ljubezen do pravega kerščanstva, v katerem edinem se more kakor vsak posamezen, tako tudi vsak narod naobraziti. (Dost. vred. Po naših mislih, katere pa niso nikomur merodajavne, taka vprašanja za Hrvaško niso tako eminentno politična, kakor za Slovane tastran Litave.)

Iz Ljubljane. Deželna učiteljska skupščina se je otvorila 21. septembra. Predsednik c. k. dež. šolski nadzornik pozdravlja skupščino, in gospod vodja deželne vlade, dvorni svetovalec pl. Vidman pozdravlja zbrane tudi v imenu vlade. Gsp. predsednik je govoril potem tudi dalj časa o šolstvu na Kranjskem. Brez debate sprejme potem skupščina opravični red. Predsedniku namestnik je gsp. Blaž Hrovat, ravnatelj. Za zvedence se pokličejo: g. g. Vodeb, Belar, Bizjak in Praprotnik Andri; perovodji sta g. g. Perc in Gasperin; vredovalca pa g. g. Bizjak in Raktelj; v stalnem odboru so: g. g. Linhart, žl. Gariboldi, Sima, Eppih, Hrovat, Wurner, Raktelj, Stegnar in Kuster. Razun vprašanj, ki jih je določil deželni šol. svet, so se razglasili tudi nasveti: 1) šolnina naj se odpravi, 2) učitelji naj se oproste vojaščine, 3) šola naj bo državna naprava, in 4) §. 87. šolske postave, kar se tiče petletnih doklad, naj se preuredi. 5) Peticija, da se deželna šolska postava preuredi tako, da se krajnemu šolskemu svetu vzame pravica učitelje imenovati, to naj ima deželni šolski svet.

6) Ljudski učitelj naj ima pokojnino s 30. službinimi leti. 7) Pošiljatve krajnih šolskih bukvarnic naj bodo poštnine proste. — Za prihodnji dan se stavi na dnevni red: Kako odvrčevati pomanjkanje učiteljev? kako odpraviti slabo šolsko obiskovanje? o pomnoženji učil.

Drugi dan. Profesor Linhart stavi nasvet: stalni odbor deželne skupščine naj stavi prošnjo deželnemu zboru, naj bi se pravica imenovati učitelje pripoznala deželnemu šolskemu svetu. Profesor žl. Gariboldi razpravlja točko, kako bi se odvernilo pomanjkanje učiteljev in stavi naslednje nasvete: 1. šola naj bo državna naprava, tako da država daje vse, kar je za šole potrebno. Ko bi se to ne sprejelo, pa stavlja sledeče predloge: §. 55. derž. šolske postave naj bi določil, koliko naj manj more lj. učitelj plače dobivati. In ko bi se to ne sprejelo, pa nasvetuje za glavno mesto Ljubljansko 800 gl., po občinah kjer so tri- in štirirazredne ljudske šole, 700 gl., in kjer so dvo- in enorazredne pa po 600 gl., za meščanske šole naj manj 900 gl.; ravnatelji na meščanskih šolah naj imajo opravilne doklade po 100 gl.; vodje na 2 in 1 razrednih ljudskih šolah po 50 gl. Vsak učitelj naj bi imel naj manj 2 sobi in kar še zraven gré, ako ni pripravnega stanovanja, naj se mu stanovanje plača po krajnih razmerah. 2. Dokler traja pomankanje učiteljev naj ne bo podučiteljev, podučiteljske službe naj se spremene v učiteljske. 3. Postava, o krajnih šolskih svetih naj se pregleda, in kar se tiče Kranjskega prenaradi, kakor je času primerno. 4. V pripravljalne tečaje naj se jemljejo že dečki pri 13. letih, in naj se jim dajejo štipendije, tečaj naj traja 2 leti. 5. Za dijake, doversivše gimnazijo in realko naj ostane tudi zanaprej enoletni tečaj, ki naj se strinja z zadnjim (3.) letom na m. učiteljsišču v en razred, in učenci naj dobivajo po 200 gl. štipendije. 6. Štipendij za učit. pripravnike naj bode več, tudi svota naj bode viša. 7. Za učiteljsišče v Ljubljani naj se preskerbi častno poslopje. 8. Učit. pripravniki naj imajo, kar se tiče vojaščine, taiste polajšave, kakor učitelji. Sprejeto po kratki razpravi. — Okraj. nadzornik g. Kuster poroča o zaprekah rednega šolskega obiskovanja po deželi in stavlja dotične nasvete: 1. Učitelj naj ima svoje šolske spise v natanjčnem redu; razrednica (Klassenbuch) naj se predružači, da ne bo učitelj imel nepotrebnih pisarij. 2. Šolski denar naj se čisto odpravi. 3. Deželni šolski svet naj večkrat preiskuje delavnost okrajnega šolskega sveta, ki ima izversivno oblast zastran kazni, katere izreka krajni šolski svet. (*Da so tukaj pušice letele na krajne šolske svete, kjer še po nekaterih krajih duhovni presedujejo, in tudi po okrajnih šolskih svetih, oziroma po njih predsednikih, lahko se razume. Dovolimo si tukaj le samo vprašanje: Ali so šole zavoljo ljudstva ali ljudstvo zavoljo šol? Kedar ni nujnih poljskih del, takrat so šole večidel polne.*) Po nasvetu prof. Linhart-a seja preneha, in pride daljni razgovor drugi dan (v sredo) na versto. Sprejmejo se še naslednji nasveti: 4. Rokodelčiči naj se ne sprejemajo v poduk, dokler nimajo odpustnice iz šole. 5. Nasvet, krajni šolski svet naj se odpravi, se zaverže, a sprejme se predlog, da se k postavi o šolskem nadzorstvu pristavi novela, kakor za Istro (dné 11. februarja 1873.) Po tej noveli more deželna šolska oblast namesto nemarnega krajnega šolskega sveta postaviti administratorja na troške šolske srenje, ki oskerbuje šolske zadeve dotlej, dokler se ne sestavi krajni šolski svet, ki se zaveda svojih dolžnosti; 6. deželna šolska skupščina želi, da se opuste poldnevne šole; 7. krajni šolski nadzorniki naj skerbe, da se šolske postave strogo spolnujejo; 8. slavni e. k. dež. šol. svet naj se porazume s knezoškofijskim redništvo, da poslednje dela na to, da se katehetje ur po šolskem čertežu odločenih za kerščanski nauk strogo derže;

9. deželni šolski svet naj dela na to, da se povsod, kjer je treba, vpeljejo potovalne šole; 10. dež. šl. svet naj gleda na to, da soseske, ki same skerbe za šolsko kurjavo, derv v to potrebnih pripravijo, preden se šola začne. (Dalje.)

— *Iz deželnega zbora.* — Obravnave deželnega zbora o šolstvu, ki so bile letos precej po učiteljski deželni konferencijski so podučljive v marsikaterem oziru. Učitelji sedaj lahko vidijo, kaj misli o njih težnjah in prošnjah večina deželnega zbora, tedaj tisti možje, ki jih je ljudstvo zbralo za svoje zastopovalce, tisti možje, ki se imajo potegovati za korist dežele in naroda, ki jih v to je odbral.

Deželni zbor se je začel 15. septembra. Kakor sicer so se odbrali odseki. V šolski odsek se volijo v II. seji 16 sept. p. i. g. g.: dr. Bleiweis, dr. Costa, pl. Gariboldi, pl. Langer, Obreza, dr. Razlag in dekan Toman. Poročilo deželnega odbora o načertanem zakonu, da se odpravi učina, ter prenaredita §. §. 45 in 46 v zakonu dne 29. aprila 1873 l. št. 21, izroči se šolskemu odseku. V III. seji 21. sept. voli šolski odsek dr. Razlaga za predsednika, pl. Gariboldija za namestnika in pl. Langerja za zapisnikarja. V VII. seji 3. oktobra je stavil posl. Obreza svoj predlog, ki meri na to, da bi nehale vse bire in davščine po posameznih krajih, namesto tega bi se naklad naredil na direktne davke, na katere se nalagajo doklade za deželni in zemljeodvezni fond.

Ta predlog se je pozneje v IX. seji izročil dež. odboru, da v prihodnjem letu o njem poroča in posl. Dežman je še pristavil, da naj deželni odbor, ako s bode potreba kazala, predlaga načert postave.

V VIII. seji dne 8. oktobra je stavil g. dr. Zarnik in tovariši interpelacijo na sl. c. k. vlado zaradi germanizacije slovenskih šol in uradov. Glasi se tako-le:

a. Iz katerih uzrokov se je bivša, uže na pol slovenska učiteljska pripravnica v Ljubljani zopet ponemčila?

b. Iz katerih uzrokov se je bivša realna gimnazija v Kranji zopet ponemčila?

c. Iz katerih uzrokov se še ni na realni gimnaziji v Novem mestu na nobenem razredu slovenski jezik, kakor učni jezik, vpeljal?

d. Iz katerih uzrokov so se na ljubljanski realki uže obstoječe slovenske paralelke odpravile?

e. Zakaj je na ljubljanski realki učenje slovenskega jezika vsakemu učenca na prosto voljo dano, mej tem ko je italijanski jezik za vsakega učenca, brez razločka narodnosti obligaten?

f. Zakaj se na vseh nižjih razredih ljubljanske realke zoper vsa pedagoškična načela slovenskim učencem slovenski jezik z nemškim učnim jezikom razlaga?

g. Zakaj se po različnih postranskih potih, posebno pa vsled pritiska na učitelje po nadzorniku ljudskih šol, nemščina v ljudske šole sili, mesto da bi se samo na to gledalo, da se otroci kaj koristnega na podlagi materinščine nauče?

To interpelacijo je podpisalo 16 narodnih poslancev, izvzemši dr. Razlaga, ki baje iz formalnih a ne iz stvarnih obzirov ni podpisal interpelacije.

V XII. večerni seji je vladni načelnik g. pl. Vidman nekako odgovoril na to interpelacijo. Odsek za poročilo o delovanju deželnega zbora je namreč nasvetoval resolucijo, v kateri deželni zbor odločno protestuje proti temu, da je vlada germanizirala ljubljansko učiteljsko pripravnico, gimnazijo v Kranji in v Novem mestu. Ta resolucija je bila sprejeta. Gsp. vladni načelnik je na to odgovoril, da vlada ne misli germanizirati; ako se nemški poduk pospešuje, godi se to na korist slovenskemu prebivalstvu, ker more potem ven iz dežele s pomočjo nemščine; interpelacije pa naravnost ni imenoval. — Ker je tedaj po opravljenem

redu deželnega zbora samo še poročevalec dr. Poklukar smel govoriti, rekel je na to: da vlada sicer tendenco germanizacije taji, ali fakt, katere germanizacijo mej slovenskim narodom delajo, vlada ne more tajiti. Ako so fakta istinita, potem je tudi germanizacija istinita.

V IX. seji 12. oktobra poroča dr. Razlag v imenu šolskega odseka o načrtu postave za odpravo šolnine in premembo §. §. 45 in 46 post. od 29. aprila l. 1873 derž. zak. in o dotični peticiji ljubljanskega mesta in stavi sledeče predloge: 1. Slavni deželni zbor naj priloženemu postavnemu načrtu priterdi. 2. Deželnemu odboru se naročuje, opraviti, kar je potrebno, da se zadobi naj višja sankcija te postave. 3. Peticija mestne občine ljubljanske dne 26. septembra l. 1874 je s sprejemom te postave rešena. 4. Visoka vlada se naprosi, vzeti v predvarek: ali ne zapoveduje duh časa, da se šolnina odpravi tudi v srednjih šolah. Vladni zastopnik priporoča zboru sprejeti postavo o odpravi šolnine. Dr. pl. Schrey govori za to, da bi ljublj. mestu dovolilo namesto 10 % priklada na davke za šolske namene po 15 ali 20 %. Predlog dr. pl. Schreya se ne sprejme, potem pa se vsa postava in z odborovim predlogom odobri tudi v tretjem branji. Poslanec Obreza poroča v imenu šolskega odseka o načrtu postave za uravnanje prineskov iz zapuščin v normalno-šolski zaklad. Cela postava sprejme se tudi v tretjem branji. (Dalje prih.)

Iz seje c. k. dež. šl. sveta 17. sept. 1874. Vradni spisi začeni od zadnje seje se preberó i. dr. — Nasveti za vmestenje spraznjenih učit. služeb na gimnaziji v Kranji, na višji realki v Ljubljani se stavijo slav. ministerstvu. Odobruje se, da se bodo v praktičnem enoletnem tečaju na učiteljišču slušatelji ob enem z učit. pripravniki 3. leta podučevali. — Poterdi se predloženi učni črtež za m. učiteljišče in geografija dr. Aleks. Supana kot učna knjiga se predlaga sl. ministerstvu za dopuščenje. — Učni črtež na žensk. učiteljišču se odobri, vpeljati se imajo 3 nove učne knjige. — Prošnje nastopivne učiteljice, da bi se ji pregledalo dveletno službovanje zaradi izpita, predlaga se sl. ministerstvu. — Službeni dekreti se bodo poslali vsled nasvetovanja Janezu Kogejju, učitelju na Brezovico, Andreju Praprotniku, stalnemu nadučitelju in šl. vodji v Ljubljani, in Fr. Govekarju, učitelju na Igu. — Deželni šolski svet se hoče oberniti do c. k. finanč. vodstva, da se v nekaterih rečeh prenarede ukazi, ki so se pošiljali sl. c. k. davkarijam zastran blagajniških zadev pri krajnih šolskih svetih. — Sl. c. k. ministerstvu se bode sporočilo, kako se je obernilo tistih 10.000 gl., ki so bili privoljeni iz državnih troškov kranjskemu šolstvu. — Deželnemu odboru se na vprašanje, kaj bi utegnilo povzdigniti šolstvo odgovori to le: a) nasvetovana višja plača, b) pripomoč iz normalne šolske zaloge za šolska poslopja, kakor je bilo nasvetovano, potem c) vsikako tudi, da se 1000 gl. vzame v proračun norm. šolske zaloge v podporo nastopivnih učiteljic za ženska ročna dela. — C. k. okraj. šolski svet v Kočevji poroča, da se za čas od 1. okt. 1873 do konca decembra 1874 v proračunu za potrebe ljudske šole v Strugah pri tistih 203 gl., ki se imajo razdeliti med posestnike in hišarje, ni privzela priklada za učiteljsko plačo, tedaj se sklene, da se ima taista, ki znaša 253 gl. kot gotova davščina (Titel II. lit. a.) v proračun za ljudsko šolo v Strugeh privzeti; iz normalne šolske zaloge pride še za tačas 162 gl. — Kranjskemu deželnemu odboru se naroča, da naj za šolo v Olševku vzame v proračun za 1875. l. 250 gl.; za šolo v Stopicah pa 600 gl. — Ljudske šole v Dvoru in v Selu pri Šumberku se vverstite v 4. plačilni razred po 10 kr. šolnine na mesec, učiteljska plača bode na obeh na leto 450 gl. — Letna plača učitelja v Ihanu bode 450 gl. in šola se postavi v 3. plačilni razred s 15 kr.

šolnine na mesec. — Šolski sluga na gimnaziji v Kočevji bode imel od 1. oktobra 1875 po 20 gl. na mesec, poprej je imel 16 gl. — Učiteljev namestovalec v Vremu bode dobil nagrade iz dohodkov spraznjene službe. — Nasvet ravnateljstva derž. realke, da bi se učiteljem na obertnijski šoli nagrada za 1 uro od 50 na 60 gl. povišala, in da bi se namesto 10 le 7 mesev podučevalo, da se pa zamujene ure nadomesté, naj bi se v tem času 1 čertert ure dalje podučevalo, predlaga se slavnemu ministerstvu. Nekemu učencu na realki se dovoli, da iz ene stroke skušnjo ponavlja. — Na realki se šolsko leto ene dni pozneje začne, vendar pozneje ne kakor do 15. oktobra. — Prošnja nekega učenca na realki, da bi skušnjo iz dveh predmetov ponavljal, se odbije.

— Pri učiteljski skušnji so bili 4 učitelji gg. Karol Bernard iz Begunj pri Cerknici, France Cvirn iz Poljane na Štajerskem, Valentin Lindner iz Teržiča in France Žiher od sv. Jurja pri južni železnici (Štaj.); dostali so vsi.

— 14. p. m. se je slovesno otvorila višja realka v Ljubljani. — Poslopje, ki je v spodnjem Gradišu, je prekrasno, okusno izdelano, primerno razdeljeno, in potrebam vravnano, da se kar boljše ne more želeti. Prišel je tudi minister Stremajer k slovesnosti otvorjenja. In sedaj ima Ljubljana poslopje, s katerim se res more ponašati, mesto in dežela pa tudi lepe troške, da ga bota v dobrem stanu ohranile.

 V g. Milicevi zalogi se dobivajo tudi vezane kronike, z zlatim napisom na platnenih platnicah prav po nizki ceni, samo za troške nakupovanja in vezanja (1 gl. 60 kr.).

Razpisi učiteljskih služeb.

Na Kranjskem. Na dvorazredni ljudski šoli v Žužemberku služba 2. učitelja l. p. 400 gl.; potem na enorazrednih ljudskih šolah v Dvoru, v Ajdovici, v Selu pri Šumberku učiteljske službe po 450 gl. — Prošnje do konca oktobra. — Na enorazredni ljudski šoli v Trati je učiteljska služba z letno plačo 400 gold. in s prostim stanovanjem. Prošnje s dotičnimi prilogami se do 26. novembra 1874 pri krajnem šolskem svetu na Trati pri Loki (pošta Gorenja vas) vložijo. — Na dvorazredni ljudski šoli v Sodražici je razpisana 2. učiteljska služba, l. p. je 400 gl. in prosto stanovanje, prošnje okrajnemu šolskemu svetu v Sodražici.

Premembe pri učiteljstvu.

Gg. Janez Kogej na Brezovici, France Govekar na Igu in Anton Bezeg postanejo stalni učitelji. G. Anton Cirman pride začasno v Zalog pri Cerkljah na Gorenjskem; g. Gregor Koželj iz Tunjic pri Kamniku v Šent-Gothard pri Trojanah, v Tunjice pa začasno g. Štefan Tomšič, spraslan učit. kandidat; g. Anton Jereb pride iz Knežaka v Ihan pri Dolu. Gsp. Leopold Cvek iz Verhnike k sv. Petru v Ljubljano, in g. Jernej Čencič od tod v Kamnik na dekliško šolo, kamor pride tudi gna. M. Verne. V Sorico pride g. Martin Potočnik iz Trate. Gsp. Jožef Mesner, učitelj pri sv. Kocijanu, je tam stalno vmestjen. — Na Verhniko pride g. Valentin Pin iz Postojne, in v Šentjur pri Šmariji g. Leopold Zupin od sv. Jakoba pri Savi, in tje pa doversivši učit. kandidat g. Edvin Blenk, vsi začasno. Iz Terbolj na Štajerskem pride v Majhovo pri Rudolfovem g. Matija Bartel za učitelja.

 Današnjemu listu je pridjan „Kazavec“ št. 2, 4 strani.